

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו הגאון רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

גליון 15 – תשע"ז

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

אינו יכול לראות הלבנה האם יכול לקדשה?

יש לדון באדם הנמצא בבית החולים ואינו יכול לקום ממיטתו ע"מ לקדש הלבנה, האם בכ"ז יכול לקדש הלבנה, או שנימא דראיית הלבנה היא לעיכובא ולא יכול לקדשה.

והנה לגבי סומא פסק המ"ב (תכ"ו סק"א) את המ"א בשם המהרש"ל וז"ל "וסומא חייב בקדוש הלבנה, כי ברכה זו נתקנה על חידוש העולם, וגם הוא נהנה על ידי שאחרים רואין ומוליכין אותו על הדרך", ומבואר שסומא אע"פ שאינו רואה הלבנה יכול לקדשה, ובביה"ל שם הביא דמהריק"ש חולק.

וזה ברור דאף לפי הטעם הראשון שהברכה נתקנה על חידוש העולם, והיינו על התחדשות הלבנה בכל חודש ולא על ראייתה, מ"מ הברכה שייכת דוקא בזמן שיכולים להנות מהלבנה דזה תכלית חידושה, שהרי כתב הרמ"א שם שאין לקדש החודש אלא בלילה בעת שהלבנה זורחת ונהנין מאורה.

ולכאור' א"כ אף בנידונינו יוכל החולה לברך אע"פ שלא ראה הלבנה דמ"ש מסומא שא"צ לראות.

אך הנה בביה"ל שם הביא בשם הרדב"ז דאם נתכסה הלבנה בעבים, אם העב דק וקלוש שנראית הלבנה ממנו ונהנה בה מברך, ואם הענן עב אינו מברך, ומבואר שכיון שאינו יכול לראות הלבנה אינו יכול לברך, וכתב הביה"ל שם דאף המהרש"ל שמתיר בסומא יודה בעבים, דבעבים כל העולם לא נהנין אז מאורה משא"כ בסומא שרק הוא לבדו אינו רואה.

אך כתב דמלשון הרדב"ז משמע דחולק על המהרש"ל וסובר דצריך לראות כדי לברך, שדקדק הרדב"ז שם ממה שאמרו 'הרואה' לבנה בחידושה, דאם נתכסה הלבנה בעבים אינו יכול לברך, ומשמע דהדבר תלוי בראייתו ואם אינו רואה אינו יכול לברך, ונמצא דלדעתו סומא אינו יכול לברך כדעת המהריק"ש, ועל כן מסיק הביה"ל דיותר טוב שסומא לא יברך הלבנה בעצמו אלא יבקש מאחר להוציאו בברכה.

קושיא גדולה בדברי המ"ב

ויש לתמוה מדברי המ"ב (בס"ק ג') שהביא את המשך דברי הרדב"ז בסתמא וז"ל "והוא הדין אם יש מסך מבדיל בינו לבין הלבנה, הדין גם כן כמו לענין עבים, דאם המסך הוא דק וקלוש שעובר ממנו אור הלבנה עד שהוא נהנה ממנה ויכול להכיר מן הדברים שהם נכרים לאור הלבנה יכול לברך עליו, ואם המסך הוא גס ואין נהנה מאור הלבנה אין לברך דהוי ברכה לבטלה", ומבואר שאם יש מסך מפריד

בינו לבין הלבנה אינו יכול לברך, וזהו סתירה לפסק המ"ב לפני כן בשם המהרש"ל דסומא יכול לברך, דמ"ש מסך המבדיל לסומא.

וצ"ל לדברי המ"ב הוא דוקא במסך שמסתיר לו ולאחרים, וכגון שנמצא במקום מוגדר שכל הנמצאים במקום אינם יכולים לראות הלבנה, אך אם המסך מסתיר רק לו עצמו כגון שעץ מסתיר לו הלבנה ודאי שיכול לברך וכמו שפסק המ"ב לגבי סומא.

חילוק שו"ת זרע אמת

ובשו"ת 'זרע אמת' (ח"ג סי' מ"ג) כתב דאף לדברי המהרש"ל יש לחלק בין סומא לשאר האנשים, דדוקא בסומא נקט המהרש"ל שיכול לברך דכל צורת הנאתו מהלבנה הוא באופן שאנשים מוליכין אותו לאורה, אך אנשים רגילים שיכולים להנות ישירות מאור הלבנה אין יכולים לברך אם לא ראו הלבנה בעצמם, ושמעינן שנקט ה'זרע אמת' את טעמו השני של המהרש"ל לעיקר ולכך חילק את חילוקו.

ולדברי 'הזרע אמת' לא קשה הקושיא כל עיקר, דבאמת אף אם המסך מסתיר רק לו עצמו אין יכול לברך כיון שיכול לראות הלבנה בעצמו, ואין קשה מסומא ששם כל דרך הנאתו היא ע"י אחרים, וא"כ נמצא נפק"מ למעשה בין התירוצים דלפי דברינו אם המסך מסתיר רק לו עצמו יוכל לברך ולדברי 'הזרע אמת' לא יוכל לברך.

ונפק"מ נוספת באדם ששכח ובירך בלא שהביט בלבנה, דלדברינו יצא יד"ח כיון שעמד במקום שכולם יכולים לראות הלבנה, אך לדברי 'הזרע אמת' כיון שהוא אדם שיכול להביט בלבנה לא יצא יד"ח וברכתו לבטלה.

היוצא למעשה בעניינו

ולמעשה יוצא דבנידון שלנו לא יוכל החולה לקדש הלבנה לכל השיטות והתירוצים, דאף אם ננקוט כמהרש"ל דסומא יכול לברך, זהו דוקא באדם הנמצא במקום שרק הוא עצמו אינו רואה, אך בחולה הנמצא בבית החולים שכל סביבתו אינה רואה הרי זה כמו עבים שאף המהרש"ל מודה בזה שאינו יוצא יד"ח, וכ"ש דלפי שו"ת זרע אמת כיון שבר ראייה הוא ויכול לראות הלבנה אינו יוצא יד"ח.

וכן כתב בתשובות רבי שלמה איגר (או"ח סי' יב') 'דחולה שאינו יכול לצאת מביתו לראות הלבנה לא יברך', ומוסיף שאף סומא לא יברך אלא א"כ עומד בחוץ (והיינו משום דכל מה שמברך זה מחמת שאחרים עוזרים לו ע"י הלבנה וזה דוקא במקום שיש לבנה, ואף לפי הטעם הראשון יכול לברך רק במקום שאחרים יכולים לראות וכדלעיל).

אך כ"ז הוא דוקא אם לא רואה הלבנה כלל, אך אם יכול לראות הלבנה מבעד לחלון יוצא יד"ח, וכפי שכתב שם בשעה"צ (ס"ק ד') דמבואר להדיא מדברי הרדב"ז לגבי מסך 'דאם רואה הלבנה דרך זכוכית החלון מברך', והיינו דחלון אינו יותר גרוע ממסך דק שיוצא יד"ח.

משא מורינו הרב שליט"א בועידת החינוך השנתית

ובו הביא תשובות לשאלות המחנכים מדברי רבינו מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

יום ראשון ז' שבט – חפץ חיים

במשך שנים היה מגיע רבינו הגדול מרן ראש הישיבה שליט"א, לועידת החינוך להשתתף עם המחנכים החשובים, לטכס עצות להועיל ולהשפיע כמה שיותר בחינוך צעירי הצאן ודור העתיד, ואמר רבינו שכעת אין בכוחותיו לבוא ולהשתתף, אבל הוא שלח את ברכתו ועצתו למעמד הגדול וענה למספר שאלות במיוחד לכבוד המעמד.

שאלה א. איך הורים יכולים להיות בטוחים בחינוך ילדיהם, ובפרט בזמנינו אנו שהסכנות הרוחניות נמצאים בכל פינה ובפרט סכנת הטכנולוגיה והאינטרנט רח"ל, שזה אורב בכל פינה?

ת. בראש ובראשונה תפילה ותפילה ועוד פעם תפילה, אבל צריכים לדעת על ד'אטפך אטפוך' איך שההורים מתנהגים ככה ייראו ילדיהם! הדברים שהם רואים בבית, כדוגמת: מה מחשיבים בבית ולמה נותנים ערך, ובמה ההורים משקיעים את חייהם, האם בדברים רוחניים בידשקייט או בגשמיות, ככה הם יגדלו, אם האבא הוא דוגמא ליראת שמים ולעבודת ד' טהורה כך יראו הבנים שלו!

והוסיף רבינו שליט"א אבל ודאי לאורך הדורות ראינו שהיו צדיקים וגדולים שהיו מבניהם שסרו מן הדרך והגיעו עד למקומות רחוקים ביותר רח"ל, וזה דבר נעלם שאיננו יודעים לבאר אותו.

שאלה ב. בעבר היו המלמדים יוצרים משמעת עם מקל בידיהם, כיום זה כבר לא מקובל ובפרט שישנה אפשרות להתלונן במשטרה על כך ולצערינו רואים דברים כאלו, האין ניתן ליצור משמעת?

ת. עם אהבה לתלמידים! וסיפר בשם מרן החזו"א שהיה מספר על אהבתו הגדולה של החתם סופר זצ"ל לתלמידיו, עד כדי כך שכשהיו רוצים להתנכל לחת"ס היו מתנכלים לתלמידיו שזה היה כפגיעה בו ממש.

שאלה ג. בדרך כלל הכיתה מורכבת ממוכשרים בינונים וחלשים, באיזה רמה צריך לומר את השיעור למוכשרים, לבינונים, או אולי לחלשים?

ת. לבינונים. שבזה יהיה תועלת לכולם, גם למוכשרים, וגם לחלשים שאם יתאמצו יוכלו להתחבר לדברים.

שאלה ד. האם ההורים צריכים לברר עם מי הילד מתחבר בת"ת?

ת. מסתבר שכן. וסיפר שהרב מבריסק זצ"ל, בעירה בריסק, לא נתן לילדיו להתחבר אלא עם משפחתו [של רבינו].

והיה רבינו שליט"א והגאון רבי יושע בער זצ"ל בן מרן הגרי"ז ולימים ראש ישיבת בריסק בירושלים, לומדים יחד בחברותא כילדים בביהכ"ס הגדול בבריסק, ומידי פעם היה מגיע הרב מבריסק זצ"ל דרך דלת צדדית לבדוק ולהשגיח עליהם.

וכדאי כאן להוסיף מה ששמעתי שכ"ק האדמו"ר בעל הבית ישראל מגור זצ"ל היה אומר, כשמבררים על בחור - לחתן לברר מי החברים שלו שזה הבירור הוודאי לתהות על קנקנו.

שאלה ה. האם כדאי להוסיף מסגרת נוספת לאחר הלימודים כדוגמת 'מתמידים'?

ת. אם מסיימים את הלימודים בת"ת בזמן סביר, כן.

שאלה ו. מה דרך לימוד האב עם בנו?

ת. ישתדל לחזור עמו על כל החומר שלמדו, אבל לא בכל יום, כי זה גורם לחץ לילד וזה לא בריא.

דוגמא של יראת שמים

ובהקשר למה שאמרנו שעל ההורים לשמש דוגמא חיה לילדיהם, אספר סיפור מרבינו מרן ראש הישיבה שליט"א שיכול להמחיש מהו דוגמא חיה של יראת שמים שאמנם לא שייכת לדורנו אנו אבל הרבה ניתן ללמוד מזה. סיפר רבי משה דוד רוזנפלד שיחי' המשמש כאח רפואי, שבאחד הפעמים בא לקחת 'דמים' מרבינו שליט"א, ולאחר

שהוציא את הדם ראה שאין זה מספיק, וביקש לעשות דקירה נוספת להוציא דם נוסף מידו השניה של רבינו שליט"א, וסירב רבינו ואמר שיוציא מאותו היד שהוציא בתחילה ומאותו הנקב !, ואמר לרבינו: להוציא את הדם מאותו נקב זה יהיה כרוך בכאבים גדולים, ואמר רבינו אעפ"כ, ולא היה לו ברירה ועשה כך. לאחר מ"כ שאל, ילמדינו רבינו מפני מה רצה דווקא באותו היד ובאותו הנקב, אמר לו רבנו שיביא גמ' חולין והראה לו דברי הגמ' דף ז': בסופו שאיתא שם 'דם הניקוף מכפר כדם עולה' ומבואר בגמ' שם כי כל זה רק מתי שיוצא פעמיים מאותו הנקב כשעדין לא נתרפא מהפעם הראשונה שיש בזה צער גדול, ואמר רבינו, 'אם כבר אני צריך להוציא דם פעמיים מדוע לא להרויח שיכפר לי כפר כדם עולה ?? מבהיל.

להעריך גדלות ת"ח

מלמד שהיה שקוע בחובות והציעו לו משרה בחו"ל בשכונה מלאה חכמים וסופרים, ושאל לרבינו האם לעזוב לחו"ל ? שאלו רבינו, 'ומה יהיה על חינוך ילדיך' וענה הרי זה מקום מלא חכמים וסופרים, נאנח רבנו ואמר: אנשים לא יודעים להעריך את ההבדל בין אגרויסע ת"ח לבין אגרעסערע ת"ח [ת"ח גדול לת"ח גדול יותר], אל תעזוב את ארץ הקודש חינוך הילדים כאן יותר טוב.

גאונות בחינוך – לדעת איך להשפיע בצורה חכמה

סיפר לי מחותני רבי יעקב שכטר שליט"א: בעת היותי בישב"ק פוניבז' בראשותו של רבנו שליט"א, כדרכם של בחורים מידי פעם ישנם התגוששויות בין הבחורים וצוות ההשגחה, באחד הפעמים חשד המשגיח בבחורים מסוימים כי הם המתסיסים את האוירה כנגד ההנהלה ושלחם לביתו של רבינו שליט"א, כשהגיעו לביתו של רבינו שליט"א אמר להם 'אמרו לי כל אשר בלבבכם על צוות ההנהלה' וכך ישבו במשך זמן מה ושפכו כל אשר בליבם, כשסיימו אמר להם רבינו 'תראו, משגיח ליש"ק קשה מאד להשיג משא"כ בחורים ואפילו מצוינים ב"ה לא חסר, ואם ייווצר מצב בו המשגיח יאמר על קבוצת בחורים 'או אני או הם' יעדיף צוות ההנהלה להשאיר את המשגיח על כנו ולהוציא את אותם הבחורים' ואפילו אם טענותיהם צודקות, ותדעו כי המצב בו אתם נמצאים הוא לא רחוק מכך, תהיו חכמים' סיים רבינו, ולימד אותנו דרך חינוך לא להשאיר את התלמידים במצב של ויכוח עם המחנכים אלא לנהוג בחכמה מצד אחד לתת להם הרגשה טובה ומצד שני לחרוץ את הדין ולסיים את הפרשה.

המלמד צריך להעריך את עצם לימודו.

מלמד בחיידר בכיתה ה' בא לשאול את רבינו שמציעים לו להיות בתפקיד ניהולי אחר ויש העדפה בכך שכיום הוא מלמד רק שלושים תלמידים והתפקיד האחר הוא על חיידר שלם, התפלא עליו רבינו שליט"א הרי בכיתה ה' אתה מלמד גמרא רש"י ואפי' קצת תוספות האם אתה רוצה לאבד נצח בשביל להיות על חיידר שלם.

ברשות המחנכים שיחי' המגדלים לנו את דור העתיד של כלל ישראל ומעלתם מרובה וכידוע שהפרי מגדים היה מלמד דרדקי, אוסיף כמה מילים.

הנה אע"פ שחינוך זה מהעבודות הקשות שבמקדש אל לו למלמד לחפש דרכים להתחמק מזה ולברוח מאחריות, ושמעתי בזה בשם כ"ק האדמו"ר בעל הישועות משה מויז'ניץ זצ"ל ששאל מה גדלותם של המילדות שאמרה עליהם התורה 'ותיראן המילדות את האלוהים' בזה שלא הרגו את עובדי ישראל, הלא כל אדם מישראל גם לא היה עושה זאת, וענה: שהיו יכולים לברוח מאחריות ולעזוב את המקצוע של מילדות, ואמר, שמכאן נלמד שאסור לברוח מאחריות ! ואם נופל בידך תלמיד שצריך חיזוק ועזרה, אסור לברוח ואפי' שזה קשה, אלא צריך להתמסר ולעזור לו ולעשות הכל להצמיחו ולהעלותו.

ועלינו לדעת שאם אנחנו רוצים להצליח בחינוך הילדים עלינו ליצור מצב שהבית יהיה חממה לבנינו ולבנותינו, לייקר כל שאלה שהילד שואל וכל ווארט שהילד אומר, וכשהבית הוא חממה לא מחפשים הילדים שום דבר מחוץ לבית, אנחנו במשפחתנו נולדנו להורים ילידי פולין שעברו את כל מאורעות השואה כבר בתור ילדים ואבא ז"ל לא הספיק ללמוד בישיבה, אבל הם לא פסקו מלתת חום לילדים והחום של הבית גידל בית לתפארת. ועל ההורים לשתף בעשיית המצוות את הילדים, לבנות סוכה יחד עם הילדים לקנות ד' מינים יחד עם הילדים לאפות מצות יחד עם ולשיר עם זמירות שבת, וכשהילדים שותפים במצוות - הבית נעשה חממה לתורה ויראת שמים, וע"י כך יצליחו בחינוך הילדים בדרך המסורה.

(נכתב ע"י אחד השומעים)